METE-SKRIMI

I

KONSTANDIN KRISTOFORIBIT

Rrieshtuar ne gjuhe te-perbashkeme Se ne menyre qe te perdoret ne cdo te pare te mesimorevet te-dyta.

prej

Simon Suteriqi

N' Elbasan

Shypni me te-prieunat e z. C. D

MANASTIR

STIP. Tregetare Nerkombetare

1911

BKSH

JETE-OKRIMI
I
KONSTANDIN KRISTOFORIBIT

Rrieshtuar ne gjuhe te-perbashkeme de ne menyre qe te perdoret ne vent te pare te me-simorevet te-dyta.

prej

Simon Suteriqi

N' Elbasan

Olypun me te-privatat e z. O. D.

MANASTIR
Otyp. Tregetare Nerkombetare
1911

Konstandin Kristoforiði.

Paraḋanje

Kombi Ogipetar, i-cili sot gendet ɛc agim tɛ rielindjes sɛ 'tij mendore ḋe me ḋoir e me vuânet tɛ-vertetɛ aet tue ndjekur rugen e-bekuɛrc tɛ perpanimit ḋe tɛ qytetenics, moret veet tchtesiet qɛ ka ɳɛ nevoje tɛ-maße, qɛ nevoje tɛ-domosdoeme ɳi per ato veglat e-paßjakeme (indispensable). Tɛ-cilat, pergjaeiet tɛ thoni i perkasin gjkɛ-sɛ-pari ḋoir.t tɛ 'tij tɛ-sotcem, tɛ-cilat i cerbejnc dreqte per dreqte eviliimit tɛ 'tij mendime, i-cili pa dyeim ka per t'i pregatitur ɳɛ jete tɛ qytetɛraare qɛ veat tɛ-perlikmusrisen (facilitate) nɛ mes tɛ kombevet t' tjera, sikurse e kerkon ede kaloresija e 'tij kreenike (rezonim) e vjetoria e fisit nɛ mes tɛ eokevet qɛ e rebojnc.

Aat jaste ç' do dyeimi, se, keto vegla tɛ-eqiteuara qɛ permenden ketu, janc liberat e-dobicsme, tɛ-cilet, me landen e 'tyre tɛ-speâime ḋe tɛ-posaçme do tɛ perhapin mbɛ katr' anet e atâeut tɛ daetua nriten e dibanies; dɔ tɛ spɔjnc adjeqɛt e-larta ße do tɛ ndezin sɛ zemberat e atâetuevet zjarrin e-paeuar t' atâedaesies. Keetu karakteri i Ogipetsvit ka per t'u-larguar ḋe vetia e 'tij do tɛ shkuɛohet. Keetu do tɛ bahet i zoti tɛ kepetoqɛ vethen, tɛ qoße detyrat qɛ ka ɳeriu ne bote si perpara vehtes sɛ 'tij si gerpara atâeut t'-sdurnarsem. Na duhen pra libra tɛ-dobicsme, libra mirevetiake (behavior). Shkrimtarct t' one sot duhet qiße-mone t'a keste gerpara sye kete ga, se Kombi prej kctyseve pret drite ede epetim nga erresira e-sketerrsime ne tɛ-cilce mjeriet mun tɛ floni, se sdoßet sot.

Njer sa e sa libra, qɛ kane per qɛlim jo vetem atyklisjen e mendjes, po ede shukarimin e epertit e larkinin e zemres auk aat per t'u-dyeaar qɛ duat tɛ nusurojnc ede ata qɛ 'kane per subjekt jeteekrimet e burrave tɛ-mâaq ḋe tɛ-squarc, tɛ-burrave, tɛ-cilet ɛc per mes 'tɛ eckujvet kane skelqpere pembi t' tjerct ma veprat e 'tyne tɛ-larta, me aerbimet e-papraßtuna per mirsien e Kombit tɛ 'tyne. Keta ɳeria do tɛ mant tɛ marre vee si keta barra tɛ-vleresme janc rrimue si kane punuar ḋe me ç' larc mendyrc kane mbetuar uâetimin e jetes; keta ka per tɛ pasun kohen e-nevoçeme tɛ zohe si ɛc pasqyre ḋe tɛ çmoqɛ sikurse duhet punet e-mcâa, punet e-lavduarsme qɛ kane banun keta barra, tɛ-mcâeq, qɛlimi i tɛ-cilevet ka kjeue vetem lartesimi i qercsics. Keetu, tua shelnar eembcâa tɛ-larta ḋe tregime tɛ-çudcktsme, do tɛ perpiqet ga dyeim, qɛ tɛ rregulonɛ be ay jeten e 'tij pas jetes sɛ 'tyne; tɛ gjrmoqɛ rrugca qɛ kane ecquar sta sepse keetu epersson qɛ ka per t' arâun per 'ie qɛ dite, kur do tɛ ekelqeqɛ pembi t' jerct ḋe do tɛ eguronɛ ɳɛ emer tɛ-pavdekseem.

Ky pra kenëcnes te-dasune set ekaku i-parc, i cili me etyni qe te marr nderin e te xxer perpara zotnica s' waje kete vepre te-pake, e-cila, ndonese e-vogle, besoj se ka vleren te kendohet prej ç' do atbetari, qe dëgeron te qihet me burrat e-pavdirsene; me serbetoret e-vertete te Komba t' one, Konstandin Kristoforidi, djali i-dashuarsem i Ebasanit, set nje nga ata burrat e-pake me te-cilet sot munt te mburet atdheu i-yne. I'-dr jeten e 'tij po-dua se mak pweej tue punuar fe tue derdun djersë per levrimin e gatues s'one. Vepral e 'tij jane vepra te-emuarsme: vepra te-cilat i japin eglet fe jete, per se gjuri munt te domi, gjahes amelare fe bojin garci e-eendoshe, garci domefore te Letratures komptare. Si i-ketille i-gavdeshem atdetar dahet te qihet prej te-gjithe Qipetarevet, sepse kreu vehen i habet nderi sikurse epnesoq cdo do te jete pasqyre e-gallz e ndritazene per na te-gjith.

Tue mbaruar e esh per detyre te t' i falem ndërit bashkegjetarit t' em fe Sandërit te te-gavdeshemit zdhetar z. Elmitar Bibajs, i-cili pati mirësin te me japë kenianet e-nevojsme mbi kete jetoekrin, sikurse I pati marr prej gojes vete te te-paharruarsmit Kristofaridh

Simon Suteriqi

N' Ebasan mbe 28 te Vjeetes se-dyte-1910

JETË-ËKRIMI

I

Konstandin Kristoforidhit

Iste një kohë e-gatë, ishin po-ẽua ẽekuj perrabi ẽekoj, që puha Oqip për fat të-keq kje denuarë të ẽkonje një jetë të-palavdueshme, një jetë të-hambume në ernesinë ẽe në padukesi. Atë-herë don-më-ẽanë, kur motrat e' saj kishin fatin e-barë të ẽkelqejnë ẽe të lukzojnë tue u-punuar dhe tue u-lëvruar me kujdes prej bijvet të 'tyne, puha që folen Perëndiet e Olymbit eẽe etenit t' onë Pelasgët e-vjetrë dergjeë në ëtrat të-ẽkretë të një lengatë të-randë eẽe të-paka mjeriet ishin epresimet për ëerimin e 'saj. E-për buzunë ẽe e-marrunë në për kambë, e-papanuarë ẽe e-paavlëuarë prej Oqipetarëvet, po humpin pak nga pak ëijen ẽe bukurisë e' saj. Këtu, gysmë e-egër, e-bastardueshë ẽe ë-svetënuarë fare, nuk ka dyshim që do të vientë një kohë, kur do të humpin pa ndërë prej faqes së dheut, sikurse eẽe t' jera, që na tregon Historia, kanë pasun fatin e-zi të humbasin për giidë jetën. Këtu nuk duam të dhomi, që nuk mundemi të numerojmë, në kohë jo ẽe të-vjetra eum, atdëtarë të-vertetë, Oqipetarë të-pajuarë me dhunë të-ẽeltë, të-cilët u-munduan, eẽe gjithë jetën e 'tyne munt të dhomi për evillimin ẽe lulëzimin e gjithës s' onë tue nxjerrun në dritë vepra të-ëenuarëshme. Jo! të-ketijë burra kemi pasun; po mjeriet puna ẽe mundimi i 'tyne nuk prunë pemë të-mella: Kombi Oqipetar prej vepravet që dualen në dritë nuk mundi për fat të-keq të sgohet nga gumi i-ẽelë, në të-cilin më kohë po dergjeë; nuk mundi me fjalë t' jera të krpetoqe ëijen ẽe bukurisë e gjithës së-vetë ẽe këtu më ndjenja atdëtarësie të-gallë të përvioet në punët të-ëqitënuarë të shollndjes së 'tij mendore. Na mengonte pra një burr i-madh, që të na përmbledhë; kishim nevojë të-madhe për një Oqipetar të-

paloßun, i-cili te perdanę me ne fuqi magike rect e-zeza, qe na kisin mbeluar, te marre penden ne dorr ße te punonę e te punonę prape piße jeten e 'tij per nje *Ideal* te-larte, per levrimin e gubes s' one. Te punonę ßomi per levrimin e gubes! Po vetem ketu qendron nevoja e-jone? Jo! jemi lark! Puna duhet te jete epirt-ßanese; puna e 'tij duhet te na baskonę te-gjiße ße, tue na rranosun ne ßelesie te zemberes ndjenat e atßesies, te na derrese me *zan Shendori* mbe ne eec t' jetre, mbe ne jete te-tlaqesuare ne pune systematike ße mbe ne punonesie te-vertete per miresim ße larte-simin e Atßeut te-daosun. Kesi burri, puna e te-cilit nuk venoi te jape pemet e-deshiruareme, Perendia ne maßeriet te-vete e pa me uße te na dergonę ße te na çele ne rruge te-rec ne riedje te Kombesis s' one.

Kue iete ky burr, te-cilin Kombi e priste me padurim? Kue iete ky atßetar i-larte, te-cilin e deshirojoin zemberat e-djeguna, qe te kete paravullnesen (initiative) si te ßomi ne punet ße te eenonę me durim te-hekurte e me ne vehte-mßrim *(sabrannegyole)* te-çuditeem rrugen e rielindjes s'one? Çekuki i-nante-mbe-ßete, ne koh' e-rec pergjedesiet, ne koh' e-shkelqyere per Qipetaret, pati fatin e-barße te na e ßuronę prej qiellit Iete djali i-mbare, epirtndritmi Konstandin Kristoforidi, i-cili leu n' Elbasan mbe 1890. Perinderit e 'tij, Anastas Nelkoja eße Vasilija Josif i-cin nga mä te-parat ße nga mä te-nderuemet ekepiä te Kungonęs (mehalle) se Kalas (Elbasan). Kisin kohe, qe po i luteshin Perendies si Anna me Joaqimin ne here motit, t' u ßuronę ne djal te-mbare, qe t' u mbanę plegenicn ße te traesgonę gjan e pasjen qe kishin. Perendia ne maßeriet te-vete e pa me uße te mbuese dreirin e-flakete te ketyne nevesve te-dreqte ße epresetare eße pas kaqe bijave u fali ne djal gazi i perinderuet per kete ngarje te-eenuareme nuk deshehet me goje! Dreiri i 'tyne, qe kaqe vjete rrieshte Iete mbyßun ne ßelesie te zemberes, mori mä se fundi mis e eetena. Ketu pra meren veet lehtesiet daesnia perindore eße kujdesi i-maß me te-cilat u-rrit Konstandini i-vogel. Aet teper te eenojme, qe perinderit, si nevers te-fisemc ße te dreqte qe iein, si neves te-pasune

ãe me frikë Perendie, u-perpoqen me të-maãe që t'a rrisin djalin e 'tyne sa munden mã mirë: t'i japin që ng vogelic ng arresim të-vertetë ãe me ãemel; t'i ndrisojnë epërtin me eembëlat mã të-bukura, t'i sbukurojnë zemberen me ndjenjat mã të-larta ãe mã të-lisheme. Perandaj, sikurse prej të-giãeve vertetohet këtu, djal' i-yne që ng vogelic nisi të tregonë me ng mendyrë të-çuditëeme se sa fuqi ka me të-vertetë aresimi që epet prej perindenie me kujdes ãe me system.

Që ng vogelic nisi të dëftenë, se perindenit e 'tij punuan eãe se puna e 'tyne zuni vent; se hollësi fare eãe fara ra mbë ãe të-eendoor. Urtesia e-mbaruarë ãe druetia (obeissance) e-lavdërëeme ng zemrat të Konstandinit kisin eennar vendin e 'tyne. Me eokët e 'tij lote i-ekuarëem ãe daãonte epejt ndermjet këtyneve nga zemra giãe-mone e-pane, nga mëdica ãe nga ãimpsunia që kiete per të-papasumit. Të-giãa këtu ãur me qiellore, të-giãa këtu sbukurata vetiake iein pa diyeim lule të-bukura, lule eër-ãanese, që tregojeln, se ng peranevërë (printemps) e-ekëlqyerë do të lenë per djalin, se ng jete e-lavduarë ãe e-ffaqësuarë ng pune durimtare për miresi të-pergiãeome ãat ruajtune per 'të.

Me kohë perindenit e dërguan ng mesimoret greniete, që jete ate-herë këtu, ku nuk venoi të daãonë që mes të eokëvet nga kujdesi i-madh që vinte ng mësimet ãe nga kepetani i-hollë me të-cilin per fat të mirë iete pajuar. Nuk dëfëhet me gojë dëoiri i-madh ãe pjerja e-papërmbajtune, që tregonte djal' i-yne per mesim ãe per ditunie. Lodra e 'tij mã e-bukurë, gazi i 'tij mã i-madh ieln giãe-mone librat. Vendi, ku munt të ekonte kohen mã të-bukurë, vendi, ku munt të dëfrente si i dëoironte epërti, iote Mesimoreja ãe vetem Mesimoreja. Druetia e 'tij perpara mesoqesvet ãe biadunia perpara kesiãevet ãe urãëndmevet të 'tyne ieln pa kufiñ. Merret veet lehtesiet pra, që, tue kjene i-pajuar me të-giãa të-mirat, me të-giãa cilesiet e-larta që jane të-domosdoeme për ngxanesit, per pake kohë perparoi mjaft ng ditunie eãe terhoqi vereitjen e mesoqesvet, të-cilet nuk puecjeln tue leçitun ku do që qëlonte, se djali do të vinë që ditë, që do të bãhet i-ekelqyer ng ditunie ãe bota do t'a pyesin per mend.

Nuk duam të lamë pa ëmbyar këtu dë që desir të-veçantë, që tregonte Konstandini në vogëlic, sepse prej këtij munt të kuptohet mirë fare pjerja e-madë, që kishte në mesim. Të-hollat do-me-dënë, që i jepëin dite per dite perindenit e 'tij' nuk i humpte kot-e-kot; nuk kishte manicn t' i priec tue blemun ndo-që-sent per të ngranë, a ndo-që lodrë per të luajtun, sikurse e kanë për detyrë mâ të eumet e djelmet të bajnë posa që t' u bien të-holla në dorë. Jo! desir'i Konstandinit' nuk permblidëe këtu: të-hollat i ruantë me kujdes; i mbliâte dyea, dyea dë pedëea, pedëea dë u âoete perindenvet, që me këto, kur të otohen mjaft edë pasi dë ky do të këtë mbaruar mesimet në atdë të-vet, ka per të vajtun mbë një qytet t'peter të-madë, lark, fort lark Elbasanit me qëllim që të ndjekë mesime mâ të-larta dë të bahet i-equar. Me këso anderrac të-ambla, me të-këtilla mendime të-bukura po perparonte djali sî në moxe, si në difunic. Edë âet per t'u-çuditun që, ato që i ndoâi zembera, ato që i deironte opirti, ato i âa edë Perendia!

Qarku i mesimevet në mesimoret t' Elbasanit ate-here iste eâan i-permbieâun edë Konstandini per pake kohe mbaroi giâë rendet me një goditje të-plotë. Tani ma mesimore t'jetre, ku të munt të marë mesime mâ të-medâa, këtu per fat të-lik nuk gendet; përes me difunië të-mjafte që të munt të mbuesin deeirin e djalit tue i âanë mesime të-veçanta mjeriet nuk ndoâen. Këjo ga djalin e dëepteren; e ban të mendohet âë të humbesë qetesien e 'tij. Aet vdekje per 'të me të-vërtetë, kur i ekon në per ment, se rrëfi i ditunies se 'tij nuk do të evitohet mâ! Si i duhet të banë pra? Që të mbaroqe qëllimin e 'tij të-larte si duhet të veperoqe? Vetem një nuqe i mbetet të pasoqe, po mjeriet këjo per 'të aet mjaft e-vështirë! Që të munt të kenaqë anderimet e-veta i duhet të largohet prej perindenvet të-daeunë, i duhet të niset per në vënt t' jeter të-largë, ku genden mesimore të-mbaruara. Ah! po sa ga e-vështirë, sa ga e-driâtuaremë të dahet mbë një eec si-do-mos të-vogël prej atyneve që i daeunonte kaqë eum! Munt të âomi ma se fundi, se ky vetë do t'a permbliâte vehten dë do të etrengonte zemren,

mbassi edë nevoja qe kiste do t'a bante, qe te deftehét ma durimtar ðe ma trim se ç'iste. Mire fort edë keetu! Po perindenit vaì do t'loin te-pajuare me durimin e-nevojeeem, do te kiein ate zanre te-forte ðe ate qendrim te-hekure, qe te munt te durojne largimin e djalit t'-aðurvareem? Munt te dahen per kaqe kohe prej atij, qe s'mundeein qe dite te rrijne pa e pamun me sy ðe pa e perkeßelun me ato perkeßelime qieìore, qe vetem daeunia perindore munt t'i sbelonje ðe t'u ðuronje me qe qenesie te-mbaruare te-mijevet te-daeune? Jo! te dahen prej birit aet vdekje per ata! qe kesi vendimi nuk do te munden kurre te hajne, sepse aet per skretimin e 'tyne! Po mb'ane t'jetre Konstandini e ka vendosun. E ka bamun ment me ç'do ðororesie te marre zrugge per ðë te-huaj (kurbet), sepse keetu vetem andra e vogelics ðe deair'i-forte i-tanieem do te puntschen ðe do te marrin mie e eetena. Nuk vanoj ma pra, po u kaìezoi perindenvet te 'tij qeìimin qe kiste edë u lutet nxehtesiet, qe mos t'i kundrecetohen ne kete pune te-orgteruare. Ma mire do t'iste te hapeein qiejt ðe zjarr i-forte te dergohee prej se naiti ðe t'i perceìonte te-mjerrt se sa te ndegojein nga goja e birit te 'tyne vendimin qe kiste bamun! Aet e teperme te ergojme keto kundrecetimin e-maß, qe per te-paren here deftyen perindenit e-ngratc. Me lote per faqe i ðane djalit qe te marre veet, se darja ne mes te 'tyne aet vdekja per ata; se nuk munden mos te zohin me sy per kaqe kohe ate, permbi te-cilin kane petetun gjër operesat e 'tyne. Po Konstandini qendron; u ðotr, se ndryee s'munt te bahet, kurr n'Ätlie te 'tij nuk munt te mbuee deslrin qe kiste. Si djal i-sguar ðe i-menteem qe iste, u kaìezon me force fjale ðe me fuqie mendimee randesien e-maße qe ka dituria ne bote. U perment, qe qe nga detyrat nsa te-meßa te neriut aet t'i bjere prapa mesimit, sepse keetu vetem do te bahet i zoti te larte-soite vehten, te nderonje plangun ðe te perpiqet per mirresica e Atdeut. Djal' i-yne nuk e kiste humbur kot e-kot kohen e 'tij ne mesimoret; ni nga ato mesimet e-paka qe ndegoi ne kohe te vogelics kiste fituar mjaft. Porosiet edë kreiìat e-bukura qe i kisin ðane meso-

ησit nuk mundes t'i harronte kurrε; i kiεin bamun ηε peretypje tε maδe perandaj pra mbε kete ndoδje e eohim tε flasε si ηε burr i-maß, si ηε burr i-moεuar. Qendrimi i 'tij ma sε fundi eδe perpjekjet emεda ndaj perindenit nuk vanuan tε kuronnczohen me ηε goditje tε-plotε: Keta don-me-δanε, passi e panε qε djali e kiste mbusun mendjen mirε per kete ga δe nuk iete ηε punε qε tε bahes ndryee, me δembje nε zemrε u-etrenguan t'i japin lejen qε kerkonte. Po mb' anε t'jetrε duhet sεnjar ketu, qε eδe deoiri i ketyneve ma i-nxehtε iete t'i japin djalit ηε aresim tε-vertete δe me δemel; t'a eohim ηε dite tε-pajεar me dhεnie tε-mbaruarε, sepse per fat tε-mire gendeεin mbε ηε ekaλε mendore tε-ketiδe, sa qε tε kepetojnε fare mirε randesien δe vleren e-paçmuarε tε kesaj punε. Ajo qε i strenguonte t'i kundrεetohen djalit, ajo, qε i strenguonte tε mbeten tε-povendim (indecisif) per εuun kohε iste mendimi, qε do tε daheεin prej djalit tε-dasten δe do tε mbeteεin si fare tε-ekretε.

Kε menpezi pra tε flohtε tε Vjertes sε-dytε, kur bryma, me elresεn e' sεj bororε, kiete mbuluar δeun, ηε etepic tε z. Anastas Naiko mbretenoste ηε levizje e-pazakoneme. Me nate kieiη rendune giδε far' e-fisi, miqt e' tij eδe eoket e Konstandinit. Iete dita qε po nisεe djali per jasninε per mesime ma tε-larta, sepse ky qyiet atε-here istε me emen e me zan per mesimoret e-mbaruara qε kiste. Kolari (qaraxhia) arrini; eδe atε-here, passi u-ngarkuan plaçkat, giδε gendja me perindenit haeke u-nisεn qε tε perajελin djalin. Nga maλεugimi qε ndjejeiη nε zemrε, se po daheεin prej Konstandinit, nuk u bante zemra, qε tε kδeben; dualεn perjaeta qyletit; u-languan mjaft. Kur panε, se ma nuk mundeεin tε largoben, qendruan; keta iete vendi i darjes! Konstandini me epejtesie i hypi kalit; atε-here e kepetoi plotesiet sa δembje ka zemhera e djalit tε-mbarε kur per tε-parεn herε ekrputet prej qjiut tε perindervet! u-maλεngye pra i-ngrati eδe kjan me denesε si foanε! Perindenit tε-pikεhuare tε-mjerrt δe tue leeuar kotε tε-nxehta nga syt, i hiδen sε qafe eδe e puδin e e puδie me ηε maλεngim tε-papermbajtun! Nga δeiesis e epirtit e bekojnε δe

i urojne rrugë të-mbarë me goditje të-plotë në qëllim të 'tij. Tendja mb' ane t' jetë përcëndëtën në djalin, e rrok në qafët edhe i uron rrugën e-mbarë. Keetu pra në mes të kaqë bekimeve ãë urimeve të-nxehta mori rrugën e Jannincs edhe gendja u-kthye në qytet.

Në Jannicë Konstandini arrini edhe, passi u-provua, u-ekrua në Shërvitoret (ldadie) greqisht t' atjeëme. Aët e-tepërme të përmendim këtu, që djali u-nis me sumë të-metë në mësimet, që kishte marrë në mësimoret t' Elbasanit, e-cila, si pas vëndit, ishte më mjaftë mëngjëme. Po zëlli i-madh i Konstandinit edhe daounia e-rallë mbë dituniet isën aqë të-fortë, sa që rrëzuan poshtë të-gjëra ndalimet edhe zëcuan truallin e punës më epejtësie: Për pakë kohë më ane të një kendimi të-jashtërregullëshëm (extraordinaire) kje i zoti të kapërcenë burrërisht të-gjëra peshgimet, të sëgurojnë bashkë pështirin (sympathien) e-papjeshtuarëvë (impartiagë) të profesorëvet të 'tij ãë të këtë nderbashkënxanësit kryesisht në punë përpjarimi ãë mbrëthësie.

Mo' ane t' jetë, si epirtnirë ãë gak ambël që ishte për pakë kohë mundi të fitonjë emër miq ãë të terhekë bashkëpësimin e Konsullit t'atjeëm t' Austries, të Doktor Hahnit tek i-cili e kishin dorëzuar. Ky zotnic, me lojëne që dëshironte të banë përkëndime (méditations) në gjuhë t' onë, e pame udhë të ãërrësë Konstandinin, si ma të-mirën ãë ma të-zgjyarin nder Oqipetarët, që gëndësin në Shërvitoret ãë të marrë prej këtij mësimi në Oqipet. Më këtë rasë djali i-yni mori ekak të banë ãë ky vetë përkëndimet e-para me system ãë më durim të-vërtetë në gjuhët amëtare ãë të ãëlonë më së fundi që kishte atë-herë në grammatikët të 'saj. Përëndia më të-vërtetë i nxorri djalit përpara Doktor Hahn-in; Përëndia pa dyshim kishte urãënuar në mãëri të-vetë, që t' i japë kohën ënëvojëëme ãë t' i tregonë Konstandinit detyrën e-ëmbël, që kishte për të punuar për lëvrimin e gjuhës së-vetë, e-cila për fat të-lik mb' atë kohë gëndës në errësinë. Po prishë në punëtuar të-ëndërr, në ekzëmtar të-pajuar me durim të-madh, që të munt t' i japë epirt ãë frymë pakë. Këtë, për fat barãësie të-mãëe të Kombit, e gjeti në fytyrë të Konstandinit, i-cili, tue u-marrë me përkën-

dimet qe nisi, u-rreâua prej qe desiri te-ziarrit te punonje pa prajtun per atyâisjen e gulues se-vetit. Kur ethie Kombet t' jera se si punojcin per letratyren e gulues se 'tyne, i vjetur çudit qys Cqipetaret, qe komp kaqe i-vjeter, nuk kjene te zotet te punojne per te krijuar nje letratyre komptare. Nuk u-kursye pra aspak, po q' ate-here nisi punen me eperesi, se do t'a nxjerre mbe krye de munt te âomi, se giâe jeten e'tij nuk pasoi se punuari per krejt *ideal* te-mad. Puna e 'tij kje pjekore eâe u-kurorunezua me goditje te-plote, sepse me te-vertete gahen t' orz e-çila ate-here lote gysme e-egre eâe pendes vetem ne goje te popuâit, perveç disa jaeterreguâimeve te-vogla, e vuni mbe qe rruge t' jetre; kendimi âe ekrimi i'saj u-etguruan fare.

Per sa vjetr i mbaroi Konstandini mesimet ne Jannine nuk dihet mire. Po kaqe pa dime vetem, qe, passi mbaroi Stervitoren e-atjeeme, u-nis per ne Malte eâe u-ekrua mbe qe Seminar Italiet, te-cilin passi e-mbaroi, u-kâye n' Elbasan ne mes te perindenvet qe po e prisnin me padurim. Pake kohe mbasandaj u-pajtua per te-paren here ne Tirane mesonjes i Greqiates, ku, me sjelen e 'tij te-bukure âe me punen ndergegesore, terhoqi daeunisn âe nderimin e giâe botes. Po mjeriet fati, i-cili per tani i kiste qesum kaqe sum, po ruante per 'te qe ngarje te-papelqyereme, qe mjerim te-mad!

Kiste gaete muaj don-me-âânc, qe po mesonte ne Tirane, kur qe dite prej dites mori lajmen e-zeze qe atin n'Elbasan e ndjeu Zoti! Meren veet lehtesiet iâesia e-padeftyereme âe pikâimi i-paanesem qe rrembyen zemren e Konstandinit! Me lote te-axhita kjau fatin e-zi, qe nuk mundi te ndoâet peranc atit te-daeur ne orct te fundit, per t'i bâmua derbimet birore (filial), per ti âanc ngecâimet e-nevojeme. Sa i âempte epirti, sa i maâegeheo zembera, kur i ekonte ne per ment, se nuk pati mjeriet ate fatin e-mire te ndoâet giâe monc ater perindenvet; t'u kaâezonc me punc te-paâa mireqobesien âe daeunicu e-madhe, qe kiste perpara atyneve dhe t' u mbanc ditet e-ereta, ditet e-papelqyereme te pleqenies; sepse kejo, sikurse eâe mâ siper kemi eequar, loje ausdra mâ e-amble âe

operesa mâ e-larc e 'tyne. T' lote, qe t'a kishin lajmeruar me kohe per semundjen, dote gendee me vrap n'Elbasan, po mjeriot vdekja e-zezc punen e 'saj e mbaroi me epejtesie, sikurse oume herc e ka per zakon te sjelet perpara pleqvet. Iete okruarc pra prej sc nalti dilet mâ te-bukura te djelmenics ti ekoqe lark otepies sc-vetc âe te opravoqe fârrimet mâ temeâa, qe munt te eohe zemra e qeriut!

Moti Ekolar po-âua se u-mparuaj kater muajt qe mbetem lleteruan me epejtesie; eâe keshtu arrini koha e provimevet; qe kohe ne te-eilen do te merren veet pemet e qe pune mot-motore, do te eihet perparimi i nxanevet âe do te çmohet vlera e mesoqesvet. Konstandini kete dite po e priste me padurim, se e diste fort mire qe kiste punuar me system âe kiste derâân mjafte djerse; kte i orguruar per perparimin e djemvet, perandaj nuk i trembej eâe syni. Me te vertete provimet u-mbaruân me sukses te-mad eâe Konstandini priti nga te-giâe perqezimet e-perzembrets.

Tani mâ, kur puna e 'tij ne Tirane u-mbarua, u-nis per Elbasan, ku nevoja e ârriste. E ama kiete mbete vetem si e-ekrete âe kiete nevoje per ngrohjimet e 'tij. Po thua se per keto kjeme te-ligat e djalit? Jo! fati mjetiet po i ruante qe euplake eum' mâ te-madhe, se te-parit, qe deseperim eum mâ te-asper se ate qe ndjeu, kur mori lajmen e-zezc te Tiranes. Pake muaj don-me-âânc, passi erâi n'Elbasan, rà e i u-semunt e âma fort! Nuk lâ ga pa bâmun, nuk lâ ecroqes pa âirran, po mjeriot te giâa keto serbime te-meâa, te-giâa ndihmat e ekjeners mjekesore ekuan mbe kot. Plaka e-ndertome, pas qe semundjeje pake ditesh, u-dee te mbaroqe jeten âe te mbyàt syt per giâe-mone! Djali i-agrate! duhee t'iete harakter i-shendoshe duhee t'a kiete zemren prej guri, qe te munt t'i bânc bâ qe kesi mjerimi qe e peti, nje kesi fatkeqesie qe plagosi per sc dyti. Plaga e-pare eâe s' iete mbyàune, eâe s'iete cerusarc; kur qe t'jetet mâ e-mâde qe t'jetre mâ e-lenduarome i ra perumbi krye! Atehere mâ etepia i u-merzit! jeta per te n'Elbasan nuk kiete mâ ndo-qe pelqim. Kejo iete âe e-natyreome, passi

pati fatin e-ai të humbasë në kohë më të nomë të ri-nisë perindësit, të çilet i kisë dasun më në dashunë aqë të-madhe. Më lejon e dyë motravet pra, të-çilat i kisë martuar më kohë mbë dyer të-mëdha n'Elbasan dë në Berat, siti gjëë pasjen e gân që kisë, edhe më qelim që të ndjekë mesimë më të-larta, u-nis të-ako-në në Patrë të Greqës, ku gendeo për fat të-mirë në mik i 'tij i-ëmuar. Mbi këtë kisë petelun opresa të-mëdha. Cili ishë ky mik, do t'a dëftejmë këtu në per-ekim *(ἐν παρόδῳ)*:

Kur ishë don-më-dënë tue mbaruar mësimet e 'tij djali në sterviturët të Jannines, në Konsuli t' Anglës i ra rruga të ekonë në për Elbasan. Këtu kur arrini, kërkoi t'a dergojnë në Metropolitë, si pas do-rezimit që kisë; po më kjënë që krye-prifti nuk ndo-dhi atë-herë këtu Anastas Nelkoja, i ati i djalit, si etë-pië bujare që ishë, e prifti në etërë të-vetë, edhe i ba-ni në asi ndëri, sa që konsuli mbeti fare i-kënaqun dë nuk dinte se si t' i trëgonë mirënjohësien për ërë-bimet e-fiemë. Në fjalë e siper zotnia e pyet z. Anas-tas, në ka ndo-në djal; ay përgjegjet e ðotë se ka ve-tëm një ëbë ky ka kohë që ka ekuar në Jannine për të mbaruar Sterviturën e-atjëmë. Zotnia që kemi në gojë, kur ndëgjoi këtë fjalë, u-gëzua aum edhe kdehet e i thotë, që ky ka për të ekuar pa fjalë, në Jannine edhe do të takonjë me djalin. Më së fundi i zotohet, që Konstandinit pa fjalë ka për t' i bamun që të-mirë sepse nuk mundet të harronjë as-për-kurrë ndërin e-madh që pati miresien t' i bânë, ndonëse kisë rane në etërë të t'ij si fare i-huaj. Më të-vertetë Zotnia zo-timin që ka nuk' e harroi, edhe prej Elbasani vete dreqtë në Jannine. Këtu u-poq me Konstadinin edhe, passi i tregoj ndërin e-madh që i bânë perindësit, kur ishë n'Elbasan, i thotë, që, kur-do që të këtë nevojë për ndihmen e 'tij, të ekruan, se ðot i-gatiem t'i gen-det me ç'farë mënyrë që të jetë. Konsuli, si pas ur-ðenit që kisë nga Qyveria e 'tij, passi ndënji dhe pakë dítë në Janinë, u-nis për në Patrë. Ky pra ishë ay miku i-etrëmë, të i-cili u-nis të ekonë djali i-ynë pas vdekjes së perindenvet. Donë të kërkonë këcë-ke mbi punën që duhet të rrokë rani tue opresuar se

ky ka per t' i erguruar menyren me të-ciken do të munt të ndjekë mesime mâ të-larta; sepse duhet ecnuar per-së-ri këtu, që mendimet e djalit giðenë përbi këtë pikë qendrojnin. Andra e 'tij ishte dîtunia! Po pas fjalës që ðohet, t' jera mendon nerrzia, t' jera bân Perendia: Kur arrini don-me-ðânë në Durrës, u-poq me nunin e 'tij Mimë Xhuliken, i-cili kishte kohë, që kishte ikun prej Elbasanit eðe mereo atje me tregëtí të-maðe. E-naturrome ishte nuni t'a pyesë për ekaikun e arðjës eðe, kur ndegoi qelímin e 'tij nuk e bâni të gatë mâ, po, dasë, pa dasë, i merr të-holàt që kishte me vehte eðe i çel në magazin. Këtu pra Konstandini kundrë dreerit të 'tij u-etrengua të bâhet tregëtar, sepse nderi atchere eðë sjella (conduite) e-mirë e kerkojnin mos t' i prishet fjala nunit, pa vumun 'rec se ka të-drejtë, a po jo. Dîtë të-vështira në të-vertetë kjenë dítët e tregëtisë për Konstandinin. U-etrengua të marrë në rrugë, që ishte aqë e-mërzitunë për 'të. Përmbi këtë punë nuk kishte as-ndo-një pjerje të-vëçantë; përandaj nuk la menyrë pa perdorun, që t' i prishet puna në për dhunë të' i mbushë mendjen mb' anë t' jetrë nunit, se mbë kot kërë e mbante për-anë vetës. Mendja e 'tij fletëronte mbi eðë t' jera. Mb' anë t' jetrë eðë Perendia vetë nuk e kishte pamun me sðë të ekoqë jetën e' tij në tregëtinë Konstandini. Kishte ruajtun për 'të që punë dum ma të-maðe ðe cum ma të-larte. Pas tregëtie gjatë muaja nuni i 'tij Mimë Xhuliku ra e vdiq. Atë-herë ky, kur ga ma s' e ndalonte, nuk vanoi as-pak, po eðti ç' pati, ku pati eðë u-nis me të-epejtë prapë për në Patrë, ku gendeo miku i tij, sikurse eðë ma siper kemi ðanë.

Në Patrë arrini endoqë eðë u-poq me mikun që kishte. Ky, për të fituar të-holla, që-t' i këtë në nevojë të-pastajmë i gëti menyren, që t' a dergonë si përkðejës (dragoman) në ushtrinë Ingleze, që luftonte atë-herë në Krimë (kishte plasunë luftë Krimeike). Këtu me të-vertetë Konstandini vuni cunë të-holla, sepse paga e 'tij ishte në lirë Anglie në ditë, përveç fitimeve t' jera. Përmbi fitimin landuar pati eðë fitimin mirevetiak, sepse u-njoh me cunë njerës eðe bani cunë miq. Me uðë-heqursinë e këtyneve passi puna

atje u-mbarua, u-nis-per ne Londre, ku nuk dihet se mbe ç' farc mesimoreje te-madhe u-ekrua.

Tric vjete rrieste u-deeen, qe te mbaronje kete mesimore te-larte. Ketu kur pendee, mori veet, se n' Anglie aet ne Ooqenie e-madhe, e-cila ka per qellim te perkdenje Ungjillin dhe libra t' jera te-eenta mbe gjithe guhet, qe fliten prej Te-Krietenee. Gazi i Konstandinit kur mori veet, se gendet ne keso Ooqenie, nuk deftehet me gojet! Per qe m.nt besoi se dreiri i 'tij, qe prej kaqe kohe rrinte mbylun ne dheresie te zemres, mori mis e estena ede se andra e 'tij u-punesua plotesiet. Me pa durim don-me-dhane po priste qe ngee te-prsaçme, qe te munt te punonje per Jartesian dhe shukurimin e guhes se-vete. Me pas te-madh pra u-muar veet me Ooqenien qe permendem ehe i u-lut nxehtesiet, qe t' a odhmonje ne perkdim te Ungjillit ne guhet t' one. Ooqenia e priti me grzim kete kerkim, i-cili jete si pas programmes se 'saj; po me kjene qe s' e kiste vendosun ehe kete pune, e eeguron, qe, kur 'e bahet ky vendim, ka per t' a dirrun pa fjale, kur aet qe ast i zoti te marre persiper ne keso pune. Qe te munt t' a derrese me lehtesie ne koke te-pastajme, i kerkoi ehe dreqtimin.

Ne Londre punen djall e mbaroi. Tani me dorzime te mlqvet u-nis per ne Tanuzie ehe u-pajtua atje me ne page mjaft te-mire se mesonjes i Greqishes dhe i Italietes. Ketu, sikurse merret veet, ndenji eome kohe ehe me gojen e 'tij t'-ambie e sjellen e-lavduareme i hyni gjithe botes ne zemre.

Jeta vetemore ma per Konstandinin nuk kiste ndo-qe pelqim. Kiste kohe, qe jete larguar prej Atdheut te-dzeun. Kiste mote, qe po kerkonte anet e botes, qe te mbaronje qellimin e-eenjte te zemres se 'tij. Jeten ma te-bukure, jeten ma te-ekzelqyere po-dua, se e ekoi tue rendun qytet mbe qytet dhe tue plotesuar rrefin e ditunies. Po, nuk me doni, sa dheerime e sa deeperime te-zeza u-dee te provoje djall i-ngrate ne kete udertim te-pate, ne kete hredije kaqe vjetve! Iete ku-do vetem, ku-do i-ekretz ne vent te-huaj! Oh! ne vent te-huaj dome! Sa kujtim i-papelqyereem! Lark vatres, lark etepics perindore! Atje, ku ftohtesia e-

perpiḋeme tε rreḋon, atje, ku bota e-huaje, pa zemre ḋe pa ḋembje per ty, nuk tε ekkon me syl· Atje, su plaga e zemres s' ate nuk maḋengen zemra t' jesa!! I-merzitun pra Konstandini ṡe i-deqeryer nga fiohtesia e-perpiḋesmε, i ndjekun ḋe i-munduar prej kujtimevet tε-driḋtuaresme tε kohes se-ekuarε, e morι veet se nuk munt tε rronte ma sikurse kiete jetuar per tani. I duhee ηε zemre t' jetre, ηr ook i-padamun, qε tε marre pjese si nε iḋerim, si nε ngazeḋim tε 'tij. Kiete arrimune koha per t' u-martuar. Nε Tonuzic, ku rrinte si mesoηes, u-ηoh me ηε vajze Greke eḋe qpejt mundi tε fitoηε daxunien e 'saj. Vajza ndjeηen qε kiete permbi djalin u a kaλεzoi me kohε perimdenvet, tε-qilet e pane me uḋε tε liḋin fatin e bijes se 'tyne me djalin, qε kiete pelqyer. Keetu pra eohim qε Konstandini u-martua eḋe morι si paje ηε pasje tε-maḋe.

Konstandini gendes ne Tonuzic eḋe si mesoηes kur eoqenia Ungikore ne Londre kiete vendosur per fat tε-mire tε perkḋeηε ne guhe t'one Ungiλiq ḋe li-brat t'jere tε-Ceqte. Qε tε mundet tε mbaroηε qeλi-cin e 'saj, i duhet ηε ηeri i zoti, ηε ηeri i pasaçem per kete punε njaft tε-vrestire. Si pas zotimit ηε kiete ḋanε, dergoi e ḋirriti Konstandinin, po nuk mundi mjeriot t'a geηε, sepse, sikurse e dijme, ky kiete kohε qε kiete ikun prej Londre ḋe qε iete ngulun ne Tanuzic. Per fat tε-keq, kur u-nis prej Kryeqytetit t'Anglies, kiete harruar tε laηε dreqtimin e 'tij per nε Tanuzic. Keetu pra merret vesh, qε kejo, udonese nuk la vent pa kerkuare ne Londre, nuk mundi t'a geηε. Ma se fundi i ekroi Ambassadorit, qε kiete Anglia ne Konstandinopoje eḋe i u-lut tε perkujdeset per sbelimin e ketij ηeria; po perpjekjet e Ambassades ekuan mbε kot, se nuk mundi tε baηε gasendi.

Nε kete kohε e siper Konstandini per fat tε-mire pas kaqe vjetes u-kujtua t'i ekruaη ηε miku tε tij ne Konstandinopoje eḋe ne letret qε i dergoi i eenon dreqtimin. Aḋehere miku, i cili kiete kohε, qε e kiete marrun veet, se po kerkohet me tε-maḋe prej Ambassades Ingleze, nuk e bani tε gate ma, po me qpejtesie i u-ndreqtua Ambassadorit ḋe i tregon dreqti-

min. Ky merret vesh perqëgere me eoqenien Unpïsore eße pa vonim me urßën te 'saj i rreh qe tejekrim Konstandinit me te-cilin e ßeret te hyqe ne cerbim te eoqenies si perkedeqes me pajtese trie-ßete lirao Anglie. Ç'e leson qiexi s'e priti ßeu! Kete dite Konstandini po e priste me padarim! Ideali i 'tij iste kejo! Deeironte te, punoqe i-mjeri per Kombesien e-vete. Qpirti i 'tij nuk mundes te duroqe ma erresinen e maße ne te-cilen ndoßes Kombi Qqipetar! Aet pekat per vdekje, aet qe mjerim i-vertete te rroqe pa drite qe Komp kaqe i-vjeter ße kaqe i-fiserm ne kohe, kur pße bota lultzon ße ka marre rreqen e mbarrsles. O burrani pra t'i perviset punes, se nuk mundet te geqe kohe ma te-mire. Me durrim te-maß tani duhet te punoqe, se ka per te çele qe rruge te-ree, se ka per te ngrehun qe ndertese te-larte ne te-cilen vetem aet krye-mjester, vete eße punetuar! Po sikurse sunte here per tani e kemi ßekesaar (τοιχος) këtu, qendrimi ne punet ße durimi ne mbarim te qelimit, qe i viste vehtes perpara nuk i mengojsin as-fare Konstandinit. Mire fort! po duhet te besojme se vetem këto jane ßurimet e-nevojeme a si te ßoni ato armat e-veteme me te cilat i armatosun do te mundet te mbaroqe punen qe nisi? Jo! perveç ketyneve i duhet ßelim ne guhet ne te-cilen do te perkdeqe. Mun: te ßomi, se eße mbe kete ane i kete marre masat e-nevojeme Konstandini? Po! gjer tani nuk kiste ndejtun; kiste punuar me durim te-maß! E qohim ne Jannine t'i japc mesime ne Qqipet Doktor Hahn-it ße te stervitet per te-paren here ne guhet ametare. Q'ate-here, me gjë kendimet qe bante nuk pucoi se punuari veçanerisht, sepse, ne dosir i-forte, ne ideal i-maß e terhiqte ne kete punë te eqtenuare. Iste giat' i Perendies këtu! Kiste permbleßun gjë librat, qe lsin otypune ne guhet t'one ße kiste ßelluar ne perkendim te 'tyre. Iste marrun vesh me te-gjë guhesoret, qe kisin punuar mbi Qqipen ße kiste kepetuar fare mire mendimet e 'tyre mbi grammatiken e guhes s' one. Kejo pune durimtare, gjë kejo djerse qe kiste derßun me kohe per levrimin e guhes se-vete e kisin bamun me te-vertete te zotin e punes se maße, qe i vuni Qoqenia persiper.

Vendi, ku per te-paren kere Kristoforiši (permbiemen, te-cilen nuk dihet se si e mori) nisi punen e 'tij, qe Konstandinopoja. Po mbasandaj me leje te Qoqenics u-nis e ekoi ne Qipenic. Qe te munt te bane ne pune, qe t'a pelqene Kombi, qe te munt te bane perkdime te-qelluareme de te-kepetuara me lehtesic, i duhen te kete per qender te punes se 'tij Qipenicen. Keta me gide dellimin, qe kiete ne guhe t'one, do te gente ne kohe te-bukure te epet ma teper de me fitime ma te-medha ne perkendim te 'saj de te zpanone desarin e fjalevet. Keta, tue ndeptun de tue u-krypun dite per dite me Qipetaret, kiete per te kepetuar cila aet nder' ta menyra e te-folanit ma e-pelqyere de cila aet guha popullore. Permiresimi, qe kiete per te fituar keatu dita me diten, do t'i sbelonte si domi mysterin, qelesien e guhes de, tue u-qezuar (assimiler, *(δφομοιώδ)* me 'te, do te hynte ne epirtit te 'saj pikeriet. Peranda; pra mote rrieste e zohim atdetarin e-mad te paloden de te-pakapitun, te-pamerzitun de te-padeoperyer te kaperxenje male, te kaqerxenje fuca, te hidet qytet mbe qytet de te humbase eame here me kohe ne zemre te malesiest! Durimi i-mad de holesia e kepetimit mbusen plotesiat deoirin e atdetarit de kuronarzuan mundimet e 'tij me qe goditje te-plote. Iete ferkuar don-me-dane aqe eum ne guhe t'one kiete permbledun ne asi desari fjales, sa qe tani ma me ne gas te-perbrendesem e zeh, se kiete arrimun qegurist mbe ate ekalen e-dreiruareme, qe te munt te filoqe pa frike de te kryenje veprem e made, qe kiete marre persiper.

Pas eume dertimeve ne Qipenic e pa me nde ma se fundi te kete per vent qendrimi kur Ekodren, kur Beratin. Ekaka i ketij vendimi merret veet lehtesiet: aet e-ditunc, qe perkedimet e 'tij duhen t' iein Qegenist de Toskerist, qe te munt te kene dobie nga keto si Geget, si Tosket. Kur iete pra, qe merres me perkdime te Gegenietes, per qender kiete Krye-qytetin e Teftes, si perfaqesorin e dialektit te Gegevet, ede per kundrazi Beratin si ne vent, ku munt te domi, se dialekti i Toskevet perfaqesohet bukur.

Nuk duam te lame pa eenuar ketu, qe, kur gen-

des nε Berat Kristoforiãi, geti kohen e-posaçme tε hiãet n' Elbasan pas nε largimi kaqε vjetee. Mbase aet e-teperme tε tregohet ketu nderi i-madh, qε i u-ba nga ana e baekoqytetarevet. Ditεn qε dο tε vientε giãε Parεsia e qytetit, si nga myslimanet, si nga tε-Krietenet, kiete dalε perpara; popuλi mb' ate t' jetε nuk tregohes as-pak m'i pοεte nε tregime qazi ãe baskepesimi per Kristoforiãin. Po giãε ky nder, giãε kejo daεunic iein tε-natyreεme. Γiãε bota ketu ne kohε kiete marrun veet, qε Konstandini ka mbetε, qε po punon per ovilλimin e guhes ametare tue nderuar kεetu emenin e Kombit Oqipetar. Perandaj me paduεim po priste tε eohε djalin e-aãuruareεm, qε po perpiqeş per ekelqimin e Atãeut tε-daεun. Sa grime e Maλεugyereεme iste ajo grima, kur arrini! Tε-giãε u-huãεruan, kuo nunt ma perpara, t'a rrokin nε qafet ãe t'a puãin; tε-giãε me urime tε-nxehta e pergεzojoin per pumεn e-errtenuare, qε u-ba dorε tε filoqε.

Kristoforiãi ate-here per fat tε-mire kiete marrε me vehte eume libra tε 'tij eãe giã ate kohε tε-ekurte qε mundi tε rrinε n'Elbasan nuk puεoi tue mesuar eokεt e tij, si nga myslimanet, si nga tε kristenet, tε kendojnε ãe tε ahruajnε guhen. Me nε zjarr tε-forte nε fjalet ãe me luqiε bindjeje nuk prajti sε lεqituni nbε ç'do tryzε qε qeλonte per vleren e maãe ãe per fitimet e-paçmuareme, qε ka levrimi i guhes komptare. Γiãε kombet, o ãoεte, kanε arrimuar mbε kete ekaλε tε-larte tε qytetenies, qε i eohim sot vetem tue perdoruε guhen ametare nε per mesimoret e 'tyne. Aet turp per na Oqipetaret, qε mburremi, se jemi nε komp kaqε i-vjeter, tε rrijme nε erresine, t'u bahemi robε guhevet tε-huaja ãe tε humbasim ma sε fundi Kombesine t'one; sepse aet e-ditunε, qε nε vdekje e-panderεeme i pret giã' ato kombe, qε nuk dijne t'i japin jete ãe epirt gaλie guhes sε 'tyne! Me tε-ketiλa keqiλa tε-larta tue nderituar Kristoforiãi epirtin e baekoqytetarevet tε 'tij u mοεi nε zemberat nε daεunic tε-vertete per guhen; kejo daεunic u-rrnos aqε teper, sa qε per pake kohε adjeqat e atãesies ekelqyen n' Elbasan eãe duaλen eume atãetare tε-vertete, tε-cilet nε ditet ma tε-zeza tε tyrannies Hamidike ruajtεn nε

herrenic te pasuar zjarrin e atëe-daecsies nder bae-keqyletarct e 'tyne.

Keetu pra Kristoforiëi pas kaqe cerbimea per atëeun e 'tij te-veçante, u-etrengua prape te dahet prej far'-e-lisit de prej eokevet te 'tij e te ekoqe ne Berat tek e kerkonte puna.

Ne cerbim te Qoqenies Ungjkore ndeqti po-ëua qe-zet vjete rriecte eëe bani, kur ne Berat, kur ne Okodre, si pas nevojes, qe permendem eëe ma siper, nga librat e-eqtennare keto perkëime: *Kiate e-ree* Toskeniet ëe Gegeniet, *Historie e Ckroqes se-eqtenuare*, *Psalteri*, *Te-berat e Te-dalet*, *fjale t'-urta te Solomonit*, libri i *Isaies*, sikurse eëe copa t' jera te Kiates se-vjetre.

Vepra te 'tij te ëjeeta jane: *Fjatori* Qqip-Greqiet, *Gramatika* e puhes Qqip Grepiet-Qqip, eëe *Abetareja* qe jane etypune me kohe. Pas ketyneve kenti *Kozmografira*, *Tuhen* eëe ëisa eenime puhesore mbi eqipen qe nuk kane dale mjeriet ne dritc. Ne te giëa keto vepra qe permendem pasqyrohet vlera diturake e burrit, pjekoria e mendjes se 'tij, pasunia e tjalevet, hapunia eëe këjekimi i mendimevet, ëekesia me :e-vertete e-çuditeome, qe ka ne puhe t'one, sikurse eëe durimi i-maë me te-eilin ka qene pajuar, sepse ndryee nuk ëete qe pune, qe te mbarene gië' ate vepre te-maëe, qe mori persiper. Durim i-maë ëomil po! durim i-maë me te-vertete i duhee, sepse aet per t' u ëektuar per-se-ri keta, qe Kristoforiëi nisi punen e 'tij mbe qe kohe, kur puha qqip iste po-ëua si qe puhe e egre, si qe puhe qe s'kiste rane nder rregulla Gramatike.

Po te marrim mendimin kendoqes te-daeune ëe te çelim librat e-eqtenuare, qe ka perkëyer atëetari i-maë, do te eohim pas qe kendimi te-kujdesoem mjeeterien e-maëe, qe ka pasun ne perkëim. Qe ne nisje per ne funt eeh qe puhe te-amble, qe puhe te-rriëueme. Aet e-ditenc, se, qe te muat te qekoqe perkëenesi ne pune te 'tij ëe te bane qe vepre, qe te kendohet, prej te-giëeve me pelqim, ka nevoje per dye sande, te eilat si pas randesies se tyre jane te-domosdoeme. I duhet pike-se-pari te kepetoqe fare mire

landen që përkëden, të ngzohet si të ðoni me 'të ðe të hynë në epirt të ekrimtarit, që ka në dorë. Mb' ane t'jetrë, sikurse aët nevojë të dinë bukur fare guhen në të-ciken janë liberat, që, dotë përkëdehen, giđ' aetu duhet të këtë përpare sye, që, në qofë se nuk aët plotesiet i zoti i guhes në të-ciken përkëden, puna e tij aët fare e-kotë ede veprat që ka për të nxierrë në dritë, si pa ndo-në fare çmimi, nuk do të pelqehen ðe nuk do të kendohen me kenaqesë. Kristoforiđi në të-dyja këto sende që esquam ma siper nuk kiete ndo-në fare mengimi. Greqieten nga e-cila përkëdeu e dinte fare mirë, mbassi kiete mbaruar stervitoren e Jannines ðe mb'ane t'jetrë nuk kiete puëuar tue bamun kendime t'jera në 'të ðe tue evikuar rreðin e nohimevet (notion) të 'tij në letratyrë të 'saj. Tani i duhet ede Oqipeja në të-ciken përkëden. Mbase aët e-teperme të esnojme per-se-ri këtu, që ndën këtë pikëpamje Kristoforiđi kiete marrë me kohë masat e-nevojëeme: puna durimtare, puna e kaqë vjeteve permbi këtë gubë e kiein bamun të-vetëmin ate-here ndër Oqipetarët, që të munt të marrë pers per në kësi pune ðe t'a nxjerrë mbë krye me goditje të-plotë. Këtu pra i eohim përkëdimet e Konstandinit të-rriestuara me në qarim, me në këjekësie të-çoditeeme. Tuhz e 'lyse e-butë si veluri ðe e amble si mjaltë terhek kendoqesin me në fuqië të-maðe. Begatia e fjalevet ðe pasunia e frazevet që eohim në 'të janë eenet harakteristike, që tregojnë trajten e 'saj populore ðe e bajnë kaqë të-pelqyerë në kendim. Me fjalë t' jera përkëdimet e Kristoforiđit do të nbesin giđë-monë të-paharruara si nga veprat ma të-bukura ðe ma të-qelluareme të guhes s' one, si margaritare të-vertetë të letratyres komplarel

Tani, passi folem mjalt per përkëdimet e 'tij, besojme se aët e-mirë të heðim në veetrim ðe mbi disa nga veprat e 'tij të-djecta, si të-etypuna, si të-paetypuna. Merret vee lehtesiet që vendin e-parë eder 'to e zen Fjalori Oqip-Greqiet. Per këtë Kristoforiđi u-deo të pusonë me durim të-maë ðe të derðë djersë eume. Në-zet vjetë rieatë nuk u-kursye per gasendi; nuk mori perpara sys pusimin e qetesien, të-mirat botore ðe prehjen e jetës, po, posi në punctuar i-palođun e

si ηε ηeri me ndergegje tε-plotε tε detyres se 'tij, nuk la poδua qytet e katunt, sikurse εδε perpara kemi δanε, tε Qegenes pa ekelun; uδetoi nε ma tε-eumat qytete tε Toskenies εδε, tue mos kursyer as-fare tε hoλat, mbloδi δesarin e fjalevet tε guhes s' onε i krehi i goditi δe ma se-fundi nxorri nε dritε Fjalorin qε kemi sot.

Munt tε δobet ketu, qε ky Fjaluar ka tε-metat e-veta. Rαδim' i landes fjala vjen nuk aet i-goditun; kepetimi i eume fjalεve nuk kenaq deshirin e kendo-qesit; δe ma se fundi, tue mos pasun spanimin e ηε Fjalori si-do-mos tε-plotε, ka δe ηε tε-metε t' jetre, qε aet rrieetuar Qip-Cireqiot, nε menyre do-me-δanε qε mos tε jete tani per tani i-dobleεma per giδε Qipetaret. Po mb' ane t' jetre, nε qoftε se marrim perpara sys mundimet δe tε-vestirat, qε kiste t'u baqε bαλ Kristoforiδi nε rrieetim tε ketij, se kjofte se mendojme, qε nuk mundet kurre se dale nε dritε ηε pune pa tε-meta, strengohemi vete-vetiu tε besojme, se ky Fjaluar, ndonese nuk permbleδ giδε δesarin δe pasunίεn e guhes s' onε, aet me tε-vertetε ηε krye-vepre per ekrimtarin qε e bani εδe ka pa dyeim ηε rαndesie tε maδe si per Qipetaret, si per tε-huajt, qε merren me perkendimin e guhes Qip.

Me qenε qε fjala ketu aet per Fjalorin, e gohim me uδε si nε perokim tε ndehemi (tε spatemi) pak mbi disa eenime, tε-cilat me tε-vertete janε mjaft harakteristike sa per menyreδ me tε-cilen Kristoforiδi bante mbleδjen e fjalevet. Nuk iste ηε pune, qε t'a eshte pa raδua eenimeo me vethe; ndonese i-ri εδe, rrinte giδε-qε me ηeres tε-moeuare. Mbε ç' do tryzε, mbε ç' do gas (qejf) δe mbε ç' do gostic Konstandini gendee po brenda; iste i zoti tε qelε kuvende δe bisedime tε-pata δe t' i japε ηε palesie si tε δomi tε-vertete ç' do mbleδjeje. Me kujdes ketu ndeponte fjalet, me kujdes eum ma tε-maδ i vinte vee menyres me tε-cilen flet popuλi δe nuk pusonte giδε-mone se eenuari nε raδua kaqe eum, sa qε eume here δe sokεt e 'tij çuditeoin me 'tε. Punet qε kiste etepia e 'tij diten e tregut (diten e pazarit) nuk u a linte djelmvet; δe kete pa e bante me qelim: heret, don-me-δa-

ne eum herct e eihne te dalc ne trek ãe te krypet me katundaret. Ketu tue blemun te-nevojshmet per ofepicn kerkonte si e si te gejse ne ekak te hape fjalime te-mëdha ne këso menyre, sa qe eume here bahes ëse i-merzitcem. Per çudic te-mabe act ne pane, qe i apajti ne dite tregu me ne plake katundare si n'a tet:-bete vjetes e ma teper, e-cila lote tue eitun vec: Sa para koqen i jep moj motre, e pyet Kristoforiũi? paste pare or bir, pergipet per-ne-here plaka. Konstandini me qëlim qe t'a ctrengojne te flase ãe te fitoqe disa fjale prej kesaj, e sgaj fjalen ese i ðote per-se-ri: Oh ãe ti! sa eum qe kerkon! po ãua: -do te ges moj ame tek mos te blejse! Ne trek veet po eiten dye pare koqen ãe ti po na don paste! Plaka, kur ndegoj keto fjale, i erëi si çudic ese u-zemerua mjaft, se kuitoi, qe zotnia kerkon te taket me te tue perdorun ne kesi gr-ejeotre. Me zemerim pra i ðote: Ik! nuk kam vec per te eitun! ate-here Kristoforiũi, qe t'a ndezc ma teper, i merr eporten e veevet prej duare ãe i ðote, pa ndalo t'i eoh ne here! tue i pamun, i losun me qëlim per ãe ese i ban ferrime! T' iejne aty e te eihne se ç' bani ate-here plaka! gati nuk i u-hod per sy! makekimet e 'saj si broesn u-derdhen mbi krye te Konstandinit; nga zemerimi nuk dinte se ç' te bante! Po ãua se pri-eee atãetari i-yne nga keto te-eamuna te-randa? as-fare! perkundrazi me buzen mbe gas nuk çeli goje te flase gasendi, po me raãua ne dore ecnonte fjalet e-panehuna, qe ndeponte per te-parun here nga plaka e-moenarc. Rerezit qe iein per-anc nuk çuditesin as-pak nga te-ãirrunat e plakes, se e merrein veet fort bukur qëlimin e te-ekeliqyerit atãetar. Ma se fundi Kristoforiũi, passi u-kenaq tue ndepsar plaken, kãe-het e i ðote: Mos m' u-zemero te lutem moj plake! une nuk deesa t'i ßyeq vect, po mjeriet me rane nga duart. Po me pidc kete nuk e eoh me uãe te te bãq dãm. Ti, kerkove paste pare koqen ãe une ni tek po t'i pagsaq dy-mbe-ðete pare koqen! Ate-here plaka, kur pa se sa ãurate-mad iete zotnia, i erëi si turp per ato qe foli eãe e persoki me ne mije beksime ãe uri-me te-nxehta.

Deftejne keto n' Elbasan, qe eume here pati ãu-

ruar ɛumma (sɔmme) tɛ-mɛ̈a per fjalɛ tɛ-paɲɔhuna, ɛɛ ndɛgɔnde si prej ɛytetareve, si prej katundesve.

Tani rrieɛta i vjen *Grammatikes*, e-cila me tɛ-vertetɛ aɛt ŋɛ ŋga veprat ma tɛ-randesicɛme, ɛɛ mundi tɛ baŋɛ Kristoforiäi. Po tɛ marrim mundimin äɛ t'a pɛrfleslm pak tua äɛλuar me kujdes nɛ perkɛadim tɛ 'saj, do tɛ kɛpetojmɛ lehtɛzi, se i-pavdekuni atäɛtar ka pasun nevoje tɛ äɛλoŋɛ mjaft, tɛ punoŋɛ me ŋɛ system tɛ-ɛuditoɛem äɛ tɛ dɛräɛ djɛrsɛ ɛumɛ, pa tɛ nxjɛrɛ nɛ drite ŋɛ kɛsi vɛpre tɛ-ɛmɔsaréme. Kɛtu dɛftehet fare bukur, se sa i-ɛendoɛr ka qɛnɛ nɛ gykim, sɛpse e sohim tɛ-krioŋɛ mɛ ŋɛ fuqie vɛrtet ɔqɛnɛctare rregulλat äemelore tɛ Grammatikes s'onɛ, tɛ äɛλoŋɛ me durim tɛ-maä nɛ tɛ-giäa pjɛsɛt e ligɛrates äɛ kɛɛtu tɛ na äuroŋɛ ŋɛ liber, i cili aɛt i-ɛobiɛem si pɛr Tosket, si pɛr Gegɛt; sɛpse ɛkrimtari kɛtu ka pasun mɛndjen e-bukurɛ tɛ flasɛ sɛ baɛka pɛr mbi dyɛ gjalɛktet ma tɛ-mɛ̈a tɛ guhes Ɔqip. Aɛt e-vertetɛ mb' anɛ t'jetrɛ, ɛɛ ka tɛ metaf äɛ mɛngimet e-vɛta: raäim' i landɛs, fjala vjen, nuk aɛt i-ɛɛλuarɛsim äɛ nuk ɛtuλiset si pas regulλes ɛɛ duhet tɛ mbaŋɛ ɛdo ɛkrimtar nɛ rrieɛtim tɛ ŋɛ Grammatikɛ. Mɛndimi ɛɛ ndjɛk pɛrsɛ-ri sa pɛr drejtɛ-ɛkrimin e dïsa trajtavɛ nuk munt tɛ äomi, si pas mɛndimit t'onɛ, sɛ aɛt i-arɛsyɛɛɛm, Po, kur sohim mb'anɛ t'jetrɛ sɛ kɛtu janɛ pɛrmbleäunɛ mɛ kujdɛs tɛ-maä fytyrat äɛ trajtat ma tɛ-para, a ma mirɛ tɛ äomi trajtat ma tɛ-ɛɛnuarɛmɛ tɛ guhes s'onɛ, kur ɛohim, sɛ kɛtu janɛ hɛäunɛ äɛmɛlɛt nɛa tɛ fɔɛta tɛ drɛqtɛ-ɛkrimit (ɔrdɔgrafic) tɛ guhes ɔqip. äɛmɛlɛ, ɛɛ nuk ka pɛr t'i rrɛzuar ma fuqia ɛ motit, vɛtɛvetiu ɛtrɛngɔhɛmi tɛ bɛsojmɛ pɛr ndɛr tɛ-maä tɛ kɛtij burri, sɛ ky liber aɛt äɛsari ma i-maä äɛ burimi ma i-ɛɛndosɛ, ku Ɔqipɛtarɛt munt tɛ marrin ndihmɛn ma tɛ-maäɛ pɛr tɛ trajtuar mɛndimin ɛ 'tyné mbi drɛqtɛ-ɛkrimin ɛ Ɔqipiɛs. Kɛtu ma-sɛ fundi tɛ-ditonit t'onɛ do tɛ munt tɛ gɛjnɛ landɛn ma tɛ-käjɛλuarɛ pɛr tɛ nxjɛrrun nɛ drite Grammatika t'jɛra si pas nɛvojɛs ɛɛ kanɛ mɛsimɔrɛt t'ona. Kɛjo vɛprɛ ɛ trɛgon sɛ sa kiɛtɛ äɛλuar Kristoforiäi nɛ guhɛ t'onɛ pɛrpiäɛsiɛt, sɛpsɛ ndryɛɛ, si Gɛgɛ ɛɛ iɛtɛ nuk, do t' iɛtɛ i zɔti tɛ ɛtriŋɛ punɛn ɛ 'tij mɛ gɔditje tɛ-plɔtɛ äɛ mbi rïsgi-

ăjen (analysë) grammatikore të Toskenietes, ăë të na ăuronjë mbasandaj vepra të-mbaruara në këtë ăialekt.

Futia, e-cila mjeriet ger tani nuk aet epaλune eăe si liber, aet ηë vepre e-vogle, që vlerosen kujdesin e giđ atidetarrvet. Me ηë guhe munt të ăomi fjeet popuλore me ηë bukurie të-mbaruare ăë me gaλtesie të-çuđiteeme na defien këtu ekrimtari ηë gutie të-bukure që kane bamun eume vete së baeko në Tomorr. E eeh per çudie të perdoroηë me qeλese të-plotë giđ' ato fjale, që jane në perdorim të gaλtarevet, e eeh të rrieetoηë giđ' ato kuvende, giđ' ato bisedime, që ăajne këta, kur ekojnë per gah ăë të eesoηë ma së fundi me kujdes të-maă levizjet e langoηvet. Merret veet lehtesiet, që nuk do të munt të qeλoηte kaqe bukur mbë këtë vepre të-vogle, po t'iate që mos të kiete ηë pjerje të-veçantë në gutiet. Me të vertetë Konstandini iate nga gaλtarët ma të-mire: ditet e guties per 'të ăin nga ditet ma të-bukura ăë ma të-etreηta të jetes së 'tij.

Në veprat e 'tij Kristoforiđi ka perdoruar ηë Abet që e ka krijuar vete. Munt të ăohet këtu, se këjo Abee aet mjaft e-bukure ăë mjaft e-lehtë, me qene, që me ane të kesaj mundemi fare mire të ekruajmë guhen t'onë pa provuar ndo-ηë të-vretire në ekrim të eume fjaleve, sikurse na ngau eume here tye perdorur Abeen latine, *që na foli Kongresi i Manastirit*. Abeja e Kristoforiđit, perveç disa ekreηave që jane marrunë prej Greqietes munt të ăohet, se aet ηë Abee latine. Besojmë që kemi të-dreqtë, kur kujtojmë, se do t'iete ηë punë e-peλqyere të eηtesohee (consacrer) si abee kombetare, në qoltë se nuk do të mundemi të pajojmë guhen t'onë me ηë të-ketiλë fjeet λatine ăë të-mbaruare së giđae. Keetu pak-së-paku do të munt të tregojmë eăe mireηohesien e-maăe, që duhet të kemi giđe-mone perpara të-pavdekunit atidetar ăë kemi per të nderuar kujtimin e ti me teperim.

Kemi ăane eăe perpara, që Hristoforiđi ne eerbim të Ooqenis Ungiλore ndeηti afer ηë-zet vjete rrieetë per sa mbaroj don-me-ăane punen që kiete marrë persiper. Kohen t'jetre të jetes së 'tij e ekoj n' Elbasan, n' atăe të veçantë ndermjet miqvet ăë far-

e-fisit, ndërmjet eokevet ãe të daëunvet' të 'tij. N' Elbasan ate-here iete si një dritë e-maãe, që ekëiqen në mes të eresinës. Si së njeri me të vertetë të-ditun, si një njeri që ka për qëllim mirësien e-përpiãeome ãe lartësimin e njerëzës e sihnje dite për dite të krypet ãe të rrinje ndërmjet njeresve prej ç'do etrese, ãe prej asaj etreses mã të-poshtë të qytetit ãe t'u japë pa pusim kostëvet mã të-bukura ãe mã të-larta, që munt të ndeponë njeriu ndë botë. U tregonte dëtyrat, që kã njeriu përpara Perëndisë, përpara vetëhes ãe përpara të afërmit. U kallëzonte me një mënyrë praktike kaqë të-çuditeome se si punojnë njerëzija mbë vendë t' jera tuë u numëruar përparimet e-mëdha, që kanë bãmun më ç'do degë të mjeshtërisë njerëzore. Kur e pyesin, si munden këta njerës të mbushësojnë kaqë sum, ate-here t' ionë aty ãe të sihnje të-pavdekunin a tãetër se më ç' farë mënyre dinte të përgjigjes ãe të mbushë plotësisht mendjen e të-paditunvet. Më pyetet u ãoshtë, si ka përparuarë bota! Këtë që mundemi lehtësisht t'a kuptonim: i kanë rënë prapë ditunies! Ditunia ãeë ãurata mã e maãe, që ka pasun mirësien e-lartë t'i ãuronë Perëndia njerëzës. Më anë të kësaj njeriu munt të marrë vesë qëllimin, për të-çilin ka arrãun në botë ãe munt të bajë të-pjëa ato përpjekime, që bien në rreth të fuqës së 'tij. Qytetënia e-mbaruarë ãe ekëiqimi i-maã që eshtë sot në botë, ãoshtë, kanë buruarë nga dituria ãe vetëm nga ditunia. Këtu pra, tuë folun për çmimin e dituniës, gjenë ãe kohën e-nevojeshme, që t'u evitonë më tjalë të-zjarrta ãe më fuqë bindjeje nevojën e-maãe, që kemi na Qipetarët t' i biem prapa guhës komptare, ãe t' u rrafoshë krahu në ëëllësitë të zembrës ndjenjën e-shenjtë të *atëësisë*. Më kësò mënyrë merret vesë lehtësiot, që Kristoforiãi mundë të ecëuronë daëunien e-papjeshtuarëme si nga ana e popullit, si nga ana e Parësis së qytetit t'onë, e-cila të ky kiesë gëtun këshillonësin ma të maã ãe ma të-ekëiqyer.

Kur iete n' Elbasan e-pajtua si mësonjës në mesimorët greqishtë të Kungonjës së kalas ãe më ndërgjegje të-plotë eume kohë rrëfëtë diti të mbushë detyrën e-lartë, që mori persipër. Krojnë eãe nxënësit

e tij ketu n' Elbasan ße, kur qeÅon puna nuk harrojnë të drejtë me ngyrat ma të-bukura ße me lavdimet ma të-mëdha punën pjeÅore ße mesimin e'tij të-baske-trajtuar pikërisht me rregullat e pedagogjës. Tue mos pasun përpara syve rreptësinë e kohës tyranike, që mbretnonte atë-herë, tue mos peëuar as fare rrezikun, që munt t'a pentë eqyriet, e kisht për gas të-mëdh ße për dëfrim të-vertetë t'u përkëdhelë nxanësvet të-gjëlë mësimet në guhet amerlare. Kështu tuq përdoruar në guhë t'onë eanet eqenëtare ma të-qëlluarëmë lëtë i zotë t'a banë landen e'tij të-kepetuarëmë fare ße të terhekë kujdesin ße baske-pesimin e nxanësvet në zemërat e të-cilëvet lëtë i-vetëmi, që dinte të mirëlë ße të mallonë më në mënyrë të-qullëtëmë atë lulen qieÅore, që herëtia e-qytetnuare **atësë** e pagëzon.

Më qenë që fjala këtu aet për punën, që kreu si mësonjës, nuk duam të lamë pa ëenuar gië' ato fjalë panagyrike, që mbanë mot për mot dëtën e provinevet të-botëmë. Ah! gumimi i zanit të 'tij të-randë tinguÅëm ëë në veëet t'onë! lëtë drangon i vertetë në të-folunit ße mjeshtër i fjalës nga ma të-rrallët. Fjala e'tij baskë me randësinë e ßekësimit ße më angështën e në folëtori kishte ëë atë zjarrin e-madh, që terhek kujdesën e ndërgjegjësit ße gëh fandasien e 'tij. Lartësë këpetimi ße fandasie, mendime të-zhgjëtuna ße të-rrjedhuara në guhet ma të-kepetuarëmë prej popullit, ni më pakë fjalë pikat haraktiristike që daÅojnë fjalët panagyrikë të Konstandinit.

Po ßua së vetëm në mësimoret përmbëllët rrëßi i vëpërimit të 'tij?! Jo! më në punonjësit të vertetë e ëeh për dite të-ëenuarëmë të mbanë ëë në Kishë kaqë fjalë të-randësishëmë tue spanuarë ße tue eviÅuar si në ëerbetuar i-larë i Klërës mësimet ßemelore të Ungjëllit të eenjtë. Sikurse kemi ßanë ëë përpara, kishte punuar në kohë të-gatë për përkëdhimin e Ungjëllit ße të librave t'jera të-eenjta; përandaj në fjalët panagyrike që mbanë në Kishë e eohim njaft të ëendosë ße njaft të-fuqishëm në punë SSeologjie.

Arësimi që mori që në vogëlie, sikurse ëë puna që u- des të banë përmbi kaqë libra mirëvetiakë, e fry-

mesuan Kristoforiãin me ndjeqat ma te-larta! Sa me-eire-maã qe iste fjala vjen! Sa i ãempte zembera per te-papasunit ãe per mjerimet e t' jerevet! E olhqe aume here darken e Bajramit, a te Paskevet te kerko-qe te-papasunit ãe t'u japë pa kursim ndihmen e 'tij landore per te kremtuar ãe keta te-mjere pa ndo-qe te-mete dilet e-eenuara, qe ka eeqtesuar feja.

Kohen e fundit te jetes se 'tij Kristofororiãi e skoi tue mbuaan detyrat e gykatesit ne gykatoret t' Elbasanit. Aet e-vertete, qe ne mesimore dreqtesie nuk kishte marre mesime; po pjerja e-veçante qe kishte ne kete dege e shtrengoi te banë me kohe kendime te-veçanta ãe te perparoqe mjaft ne ogencet te-larte te Liges. Keetu pra lahtazi merret veel, qe si gykates mundi te mbuee me dreqtesie detyren e 'tij ãe te ee-garoqe qe nderim te vertete nga ana e giã ncpunes-vet te gukatores.

Tue mbaruãr kete vepre jete-ekrimore pa ndoqe fare drojtjeje munt te ãomi, se Kristoforiãi aet ay i-cili per te-paren here hoãi ãemelet ma te-forta te guhes s'one; e ngesi ãe e trajtoi me qe keso menyre, sa qe te bjere lehtesiet ne pende te ekrimtarit. Aet ay ma se fundi, i-cili qendron ne bAA t'atyne burrave, qe li-ãen emenin me gaãimin ãe me risilindjen e guhes qe foli Leka i-maã. Qqypetaret bres pas brezi nuk kane per te harruar kurre eerbimet e-meãa, qe bani ky at-ãetar per Asiene e-daeun. Ka per t' arãun eeguris qe dite, kur permbi varr te 'tij do te ngrehin qe etat (statue) prej mermeri te-ekelqyereem per t'i dekyer botes, se lavdia e ndera, mireqohesia komptare de pa-vdekesia si ne kete jete, astu ãe ne jete t'jetre, pre-sin giã' ata bura te-vlereeme, qe ndjekin rrugen e te-maãit Kristoforiã, i-cili mbaroi jeten n' Elbasan mbe 24 te Qkurtit 1895.

— FUNT —

BKSH

Çmimi 50 para